

The institutional representation of the main religions in Europe

Abstract

The institutional and organisational presence of the main religions in Europe is diverse. Representatives of Christianity, Islam or Judaism hold different status in their relations with the EU structures. The forms, range and dynamics of their actions vary as well. The position of Christianity in the discussions over the various issues of European policies is strengthened by the preponderance of Christianity in Europe, its proven and efficient organisational structures within the European Union, as well as the support granted to the Catholic Church by the Holy See.

Key words: religious institutions, religious organisations, Christianity, Islam, Judaism, European Union

Streszczenie

Obecność instytucji i organizacji reprezentujących główne wyznania religijne w Europie jest różnorodna. Poszczególne przedstawicielstwa chrześcijaństwa, islamu i judaizmu posiadają odrębny status w relacjach ze strukturami unijnymi. Różne bywają także formy, zakres oraz dynamizm ich działania. Pozycję chrześcijaństwa w dyskusji nad różnymi aspektami europejskiej polityki wzmacniają: znaczna przewaga wyznawców religii chrześcijańskiej nad liczbą wyznawców islamu i judaizmu w Europie, sprawdzone i sprawne struktury organizacyjne chrześcijaństwa na poziomie europejskim oraz wsparcie Stolicy Apostolskiej udzielone Kościołowi katolickiemu.

Słowa kluczowe: instytucje religijne, organizacje religijne, chrześcijaństwo, islam, judaizm, Unia Europejska

Anita Kolsut-Markowska

*Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu*

Instytucjonalne reprezentacje głównych wyznań religijnych w Europie

Instytucje i organizacje reprezentujące główne wyznania religijne w Europie są bardzo liczne. Obok instytucjonalnych reprezentacji chrześcijaństwa, na szczeblu europejskim działają również przedstawicielstwa islamu i judaizmu. W artykule, wykorzystując metodę analizy i krytyki piśmiennictwa, scharakteryzowano strukturę i zakres działania podmiotów religijnych w Europie. Ponadto posługując się metodą porównawczą, dokonano oceny ich aktywności, szczególnie w kontaktach z instytucjami unijnymi oraz wskazano podobieństwa między reprezentacjami poszczególnych wyznań. Ze względu na ramy niniejszego tekstu wiele przedstawicielstw religijnych współpracujących z organizacjami europejskimi i angażujących się na rzecz rozwiązywania istotnych problemów społecznych zostało pominięte.

Chociaż oficjalnie nie istnieje żadna hierarchia instytucji i organizacji religijnych działających na forum europejskim, to jednak warto zaznaczyć, że tylko Kościół katolicki jest reprezentowany przez podmiot prawa międzynarodowego – Stolicę Apostolską. To zdaniem Christiana Stracka sprawia, że jest on instytucją skutecznie działającą w całej Europie (Strack 1999: s. 141). Należy podkreślić, za Zbigniewem Cesarzem, że Stolica Apostolska, czy też inaczej Stolica Święta, może występować w stosunkach międzynarodowych w dwojakim charakterze. Po pierwsze jako aparat kierowniczy Kościoła rzymskokatolickiego, który sprawuje nad Watykanem suwerenną władzę. Po drugie jako Państwo Watykańskie, które mimo, że formalnie jest uznawane za podmiot prawa międzynarodowego, to jednak w praktyce pełni ono przede wszystkim funkcję terytorialnego zabezpieczenia suwerenności Stolicy Apostolskiej (Cesarz 2002: s. 344–345). Kazimierz F. Papciak podkreśla w tym kontek-

ście „symboliczny współdział” Państwa Watykańskiego w realizacji podmiotowości Stolicy Świętej (Papciak 2009: s. 44).

Korzystając ze swej podmiotowości prawnomiędzynarodowej Stolica Apostolska od samego początku wspierała proces jednoczenia kontynentu europejskiego. Entuzjastycznie poparła, zauważa K.F. Papciak, utworzenie Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, przyjęcie Europejskiej konwencji praw człowieka z 1950 r. oraz podpisanie traktatu rzymskiego (Papciak 2009: s. 50). Na początku lat 60. XX wieku Stolica Apostolska zaangażowała się, na mocy statusu obserwatora, w prace Rady Współpracy Kulturalnej przy Radzie Europy. Jednak dopiero akredytowanie, w 1970 r., specjalnego wysłannika w Radzie Europy oraz nuncjusza apostolskiego w Brukseli, pozwoliło, zdaniem Tadeusza Pieronka, na bezpośrednie zaangażowanie Stolicy Apostolskiej w prace struktur europejskich (Pieronek 1999: s. 151).

Ludwig Ring-Eifel wymienia cztery kierunki tego zaangażowania (Ring-Eifel 2006: s. 240). Jednym z nich jest poparcie akcesji do Unii Europejskiej państw z Europy Środkowej i Wschodniej. Oceniając to zjawisko Blandine Chelini-Pont stwierdza, że w wizji Europy Jana Pawła II szczególne miejsce zajęła właśnie Europa Środkowa, ponieważ jest obszarem znajdującym się w sferze oddziaływania kultury Wschodu i Zachodu. Papież temu miejscu przyznał pierwszorzędną rolę w budowaniu jedności kontynentu. Ponadto wyraził ubolewanie nad tym, że powojenny podział Europy poddał ten region wpływowi sowieckim, ale jednocześnie podkreślił, że Europa Środkowa „mimo swych cierpień pod jarzmem komunizmu zachowała swą wiarę, a nawet przyczyniła się – jak Polska – do obalenia totalitarnego reżimu” (Chelini-Pont 1995: s. 28–40).

Promowanie wartości chrześcijańskich w przestrzeni europejskiej jest kolejnym kierunkiem polityki Stolicy Apostolskiej. Jan Paweł II wskazując na rolę, jaką w procesie integracji odgrywają chrześcijańskie wartości, mówił: „Gdyby religijne i chrześcijańskie podłoże kultury tego kontynentu zostało pozbawione wpływu na etykę i kształt społeczeństw, oznaczałoby to nie tylko zaprzeczenie całego dziedzictwa europejskiej przeszłości, ale i poważne zagrożenie dla godnej przyszłości mieszkańców Europy. I to wszystkich – wierzących i niewierzących” (Jan Paweł II 2003a: s. 229).

W spektrum działań Stolicy Apostolskiej leży także umacnianie pozycji Kościoła jako partnera dialogu w ważnych kwestiach społecznych. W przemówieniu do dyplomatów, akredytowanych przy Stolicy Apostolskiej, Jan Paweł II akcentował potrzebę dialogu między rządami i instytucjami religijnymi. Wskazywał na konieczności poszanowania statusu prawnego kościołów i związków wyznaniowych w krajach członkow-

skich Unii Europejskiej oraz uznania przez państwa wolności religijnej w wymiarze indywidualnym, społecznym i wspólnotowym (Jan Paweł II 2003b).

Ostatnim kierunkiem aktywności dyplomacji watykańskiej wskazanym przez L. Ringa-Eifela jest troska o pokojowe oblicze Europy i pokój na świecie. Jego zdaniem, w celu zapewnienia bezpieczeństwa Jan Paweł II proponował podporządkowanie się pewnym nakazom. Wśród nich Papież wymienił sprzeciw wobec wojny: „Wojna nie jest nigdy czymś nieuchronnym; jest zawsze porażką ludzkości. Prawo międzynarodowe, lojalny dialog, solidarność między państwami, szlachetne uprawianie dyplomacji to godne człowieka i narodów środki rozwiązywania ich sporów (Jan Paweł II 2003b).

Z przyjętych przez Stolicę Apostolską kierunków polityki europejskiej można wnioskować, że jedność Europy jest możliwa tylko przy uznaniu chrześcijańskich korzeni kontynentu i wynikających z nich fundamentalnych zasad wolności, pokoju, sprawiedliwości i solidarności. Stolica Apostolska dąży, przy poszanowaniu kompetencji innych podmiotów międzynarodowych, do urzeczywistnienia tych zasad w przestrzeni europejskiej i chociaż nie jest członkiem Unii Europejskiej, to jednak jest ważnym aktorem sceny europejskiej w kwestiach prawnych i etycznych. Zgodnie ze swoimi celami i dalekosiędnymi interesami pragnie uczestniczyć w budowaniu duchowego wymiaru integracji europejskiej.

Zaangażowanie Stolicy Apostolskiej w postępujący proces integracji europejskiej wywarło wpływ na kształtowanie się struktur wewnętrznych Kościoła katolickiego odpowiedzialnych za kontakty na poziomie europejskim. W 1971 r., w Rzymie, powstała Rada Konferencji Episkopatów Europy (CCEE), skupiająca obecnie 33 episkopaty Kościoła katolickiego z państw europejskich należących do Unii Europejskiej, ale także spoza niej. Jej siedziba mieści się w Szwajcarii.

Głównymi celami Rady, określonymi w jej statucie, zatwierdzonym w 1995 r. przez Jana Pawła II, są: rozwijanie kolegialnej współpracy biskupów katolickich z Europy i innych kontynentów, wsparcie i współpraca dla ekumenizmu oraz promocja i ochrona dobra Kościoła w społeczeństwie europejskim. Podstawowe obszary działania CCEE obejmują ochronę środowiska, obecność buddyzmu i islamu w Europie, katechezę, zagadnienia ekumeniczne, migrację, przekaz społeczny, duszpasterstwo w szkołach i na uniwersytetach oraz powołania do kapłaństwa. Wymienionymi zagadnieniami zajmują się komisje, które prowadzą pogłębione analizy, organizują konsultacje, kongresy oraz współpracują z innymi instytucjami, takimi jak: Watykański Sekretariat Stanu, Kongregacja ds. Biskupów i Dykasterii Stolicy Apostolskiej czy też Konferencja Episkopatów na rzecz Kościoła w Ziemi Świętej.

CCEE spotyka się na dorocznych posiedzeniach plenarnych, w których zwykle uczestniczą m.in. przewodniczący Konferencji Episkopatów i arcybiskupów Luksemburga, Monako i Kiszyniowa, przewodniczący i sekretarz Komisji Episkopatów Unii Europejskiej, nuncjusz apostolski w Unii Europejskiej oraz stały ambasador przy Radzie Europy. Rada organizuje ponadto szereg sympozjów, odbywających się zwykle co trzy lata, na których omawiane są kwestie ewangelizacji i inkulturacji Ewangelii w kontekście europejskim (Rada Konferencji Episkopatów Europy: WWW).

W ramach struktur wewnętrznych Kościoła katolickiego, związanych z procesem jednoczenia się Europy, powstała także (obok CCEE), Komisja Episkopatów Unii Europejskiej (COMECE). Jest to oficjalne przedstawicielstwo przy Unii Europejskiej episkopatów Kościoła rzymskokatolickiego z państw członkowskich, które zostało powołane, w 1980 r., z bezpośredniej inspiracji Stolicy Apostolskiej. W biuletynie Katolickiego Biura Informacji i Inicjatyw Europejskich powołanie COMECE umotywowano w następujący sposób: „Chodziło o związanie się z instytucjami Wspólnot Europejskich dla wpływania na ich politykę i popularyzowanie wśród nich kościelnej wizji integracji europejskiej” (Komisja Episkopatów Wspólnoty Europejskiej skończyła 25 lat 2005: s. 11). Inaczej zdefiniowano strategię działania Komisji po rozszerzeniu Unii Europejskiej w 2004 r. Wskazano wówczas na dialog jako podstawę relacji między Kościołem katolickim a instytucjami unijnymi. Komisję uznano za płaszczyznę koordynacji tego dialogu oraz ośrodek informacji o sprawach europejskich wobec krajowych episkopatów (Jesienna sesja Komisji Episkopatów Wspólnoty Europejskiej: WWW). Do podstawowych zadań Komisji, wskazuje Elżbieta Firlit, należy również monitorowanie i opiniowanie decyzji, prawodawstwa i procesów społeczno-politycznych w Unii Europejskiej oraz utrzymywanie kontaktów z licznymi instytucjami religijnymi i uczelniami świeckim. Ponadto spektrum działań Komisji obejmuje organizowanie kursów, seminariów, letnich uniwersytetów, współpracę ze świeckimi naukowcami i ekspertami oraz wydawanie publikacji (Firlit 2009: s. 69–73).

Struktura organizacyjna COMECE obejmuje Zgromadzenie, przewodniczącego, Komitet Wykonawczy oraz Sekretariat, na czele którego stoi sekretarz generalny. Jest on mianowany na okres trzech lat przez Zgromadzenie, na podstawie wskazania Stolicy Apostolskiej. Do jego podstawowych zadań należy reprezentowanie Komisji, utrzymywanie kontaktów z instytucjami Unii Europejskiej, obserwowanie tendencji i rozwoju w obszarze europejskim oraz sporządzanie rocznego sprawozdania z działalności COMECE (Statut Komisji Episkopatów Wspólnoty Europejskiej: WWW).

Przez zadania, które spoczywają na sekretarzu, odgrywa on w COMECE, zdaniem Michała Rynkowskiego, kluczową rolę (Rynkowski 2004: s. 142).

Zakres działalności COMECE jest bardzo szeroki. Mieszczą się w nim zagadnienia prawne i instytucjonalne, polityka społeczna i gospodarcza, migracje i azyl, bioetyka, prawa podstawowe, międzykulturowy i międzyreligijny dialog, edukacja kultura i media oraz zrównoważony rozwój (Komisja Episkopatów Unii Europejskiej: WWW). Można zatem stwierdzić, że omawiana instytucja interesuje się wszystkimi działaniami unijnych decydentów, w których mogłoby dojść do naruszenia fundamentalnych praw człowieka. Reprezentuje wizję integracji europejskiej opartą na nauce społecznej Kościoła katolickiego. Zwraca uwagę na ważne kwestie społecznie, które bywają pomijane w pracach instytucji unijnych. Komisja jako aktywny podmiot na forum unijnym uczestniczy w kształtowaniu tożsamości europejskiej i budowaniu duchowego wymiaru Europy.

Proces instytucjonalizacji stosunków między Unią Europejską a podmiotami wyznaniowymi objął również inne kościoły chrześcijańskie. W latach 50. XX wieku powstała Konferencja Kościołów Europejskich (CEC), zrzeszająca Kościoły tradycji protestanckiej, prawosławnej, starokatolickiej i anglikańskiej. Jej celem było wówczas nawiązanie międzykonfesyjnego dialogu z państwami rozdzielonymi w czasie zimnej wojny. W początkowym okresie CEC była luźnym związkiem kościołów. W regularną organizację współpracy ekumenicznej przekształciła się wraz z przyjęciem swojej konstytucji w 1964 r. (Centrum Informacji Europejskiej Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej 2000: s. 35).

Obecnie organizacja skupia przedstawicieli 120 Kościołów ze wszystkich krajów Europy oraz przedstawicieli wielu organizacji chrześcijańskich. Warunkiem przystąpienia do CEC jest przyjęcie deklaracji, że „Konferencja Kościołów Europejskich jest ekumenicznym stowarzyszeniem Kościołów w Europie, które wyznają Pana Jezusa Chrystusa jako Boga Zbawiciela zgodnie ze Świętymi Pismami i dążą do wypełnienia ich wspólnego powołania, na chwałę jedyne Boga, Ojca, Syna i Ducha Świętego” (Konferencja Kościołów Europejskich: WWW). Przykładowo członkami organizacji ze strony polskiej są: Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Ewangelicko-Luterański, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Starokatolicki Kościół Mariawitów, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Polskokatolicki oraz Zjednoczony Kościół Metodystyczny (Konferencja Kościołów Europejskich: WWW).

Naczelnym organem CEC jest Zgromadzenie, w którym uczestniczą delegaci wyznaczeni przez kościoły członkowskie oraz przedstawiciele organizacji partner-

skich i stowarzyszonych. Dotychczas odbyło się trzynaście takich spotkań. Pierwsze w 1959 r. w duńskim mieście Nyborg Strand, a ostatnie w 2009 r. we francuskim Lyon. Raz w roku spotyka się czterdziestu członków organizacji tworząc Komitet Centralny, który nadzoruje implementację decyzji Zgromadzenia. Organem wykonawczym w stosunku do Komitetu Centralnego jest Prezydium składające się z dziesięciu członków. Struktura CEC obejmuje ponadto Sekretariat Generalny oraz trzy Komisje. Komisja Kościołów w Dialogu (CID) z siedzibą w Genewie zajmuje się przede wszystkim ewangelizacją, wykształceniem teologicznym, formacją ekumeniczną oraz relacjami z innymi wspólnotami religijnymi. Kościelna Komisja ds. Migracji w Europie (CCME) z siedzibą w Brukseli zajmuje się integracją uchodźców, azyłem, walczy z rasizmem i dyskryminacją w Europie. Z przyłączenia do CEC, w 1999 r. innej instytucji chrześcijańskiej – Europejskiej Komisji Ekumenicznej na rzecz Kościoła i Społeczeństwa, powstała Komisja Kościoła i Społeczeństwa (CSC) z siedzibą w Brukseli i Strasburgu. Komisja rozpatruje w kontekście europejskim różne kwestie ekonomiczne, społeczne, etyczne oraz z zakresu ochrony środowiska. Ponadto działa na rzecz pogłębienia współpracy między Kościołami a Unią Europejską, Radą Europy, Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Organizacją Narodów Zjednoczonych.

Obok szerokiego spektrum zagadnień, którymi zajmują się Komisje Konferencji Kościołów Europejskich, do priorytetowych zadań CEC, należy: reprezentowanie interesów Kościołów na forum europejskim, konsultowanie projektów ustaw przygotowywanych przez Unię Europejską oraz koordynowanie przedsięwzięć ekumenicznych. Konferencja, poprzez swoją działalność, zmierza również do odnowienia życia duchowego Kościołów europejskich, wzmocnienia ich wspólnego świadectwa oraz promowania jedności Kościoła i pokoju na świecie (Konferencja Kościołów Europejskich: WWW). Poprzez działalność, mającą na celu pogłębienie kontaktów ekumenicznych między Kościołami chrześcijańskimi, organizacja przyczynia się do wzmocnienia głosu przedstawicieli kościelnych w unijnej debacie nad ideą i przyszłością procesu integracji europejskiej. Działalność CEC na rzecz rozwiązywania istotnych problemów współczesnej Europy przyczynia się natomiast do poprawy jakości życia mieszkańców kontynentu.

Wielostronna współpraca omawianych instytucji oraz wymiana informacji między nimi umożliwia zgodne i skuteczne reprezentowanie ich stanowisk w unijnej debacie zarówno politycznej, jak i społecznej. Wiele organizacji na forum europejskim występuje wspólnie, często są one inicjatorami i uczestnikami tych samych projektów. Ich działania koncentrują się przede wszystkim na promowaniu wartości chrześcijańskich

we wszystkich działaniach politycznych Unii Europejskiej. Równie ważne są prace na rzecz poprawy relacji z innymi religiami. Na przykład jedną ze wspólnych inicjatyw CEC i CCEE jest powołanie Komitetu Islam w Europie. Zachęca on Kościoły do utrzymywania pozytywnych kontaktów ze wspólnotami muzułmańskimi. Bowiern poszukiwanie trwałych podstaw europejskiej tożsamości jest zadaniem nie tylko Kościołów chrześcijańskich, ale również innych wyznań występujących w Unii Europejskiej.

Od lat 90. XX wieku w przestrzeni europejskiej zaczęły rozwijać się różnego rodzaju instytucje reprezentujące islam, drugą ze względu na liczbę wyznawców religie w Europie. Przykładem organizacji, która reprezentuje muzułmanów na szczeblu europejskim jest, założona w 1996 r. w Strasburgu, Muzułmańska Rada Kooperacyjna w Europie (CMCE). W jej skład, zgodnie z danymi z oficjalnej strony internetowej, wchodzi 13 organizacji członkowskich, wywodzących się z państw europejskich, m. in. Centralna Rada Muzułmanów w Niemczech, Muzułmańska Rada Danii, Węgierska Wspólnota Islamska, Unia Stowarzyszeń Islamskich w Zjednoczonym Królestwie i Irlandii, Meczet Strasburga, Komisja Islamska Hiszpanii, Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Al-Da'wa, Wspólnota Islamska Włoch (Muzułmańska Rada Kooperacyjna w Europie: WWW).

Naczelnym organem CMCE jest Zarząd złożony z przewodniczącego, jego zastępcy, trzech członków oraz sekretarza generalnego i skarbnika. Siedziba Rady znajduje się w Madrycie. W 1997 r. organizacja włączyła się w unijną inicjatywę „Dusza dla Europy”, powołując przy tym dwóch przedstawicieli do Komitetu Koordynacyjnego tej inicjatywy. Od 2003 r. ma swoje biuro w Brukseli. Kontakty z Komisją Europejską i Parlamentem Europejskim utrzymuje przez stałego reprezentanta przy Biurze Doradców do spraw Polityki Europejskiej w zakresie Dialogu z Religiami, Kościołami i Humanizmem.

Głównym zadaniem, jakie stawia przed sobą Rada jest dążenie do zintegrowania społeczności muzułmańskich ze społeczeństwami europejskim. W tym celu organizacja prowadzi badania i przygotowuje dokumenty niezbędne do rozwoju islamskich instytucji w Europie oraz zabiega o przyznanie ludności muzułmańskiej podstawowych praw. Ponadto organizacja przygotowuje opinie na temat różnych aspektów życia muzułmanów w Europie, wskazując na podstawowe problemy, z którymi borykają się te społeczności. Walczy z uprzedzeniami wobec islamu i muzułmanów oraz zabiega o harmonijne współistnienie w Europie społeczności wywodzących się z odmiennych kultur. Działa na rzecz wzmocnienia dialogu międzyreligijnego i międzykulturowego oraz zabiega o to, aby uznano wkład humanistyczno-kulturowy muzułmanów w kształ-

towanie tożsamości europejskiej. Jako organizacja federacyjna, CMCE tworzy ramy współpracy dla swoich organizacji członkowskich i jest forum wymiany doświadczeń między nimi (Muzułmańska Rada Kooperacyjna w Europie: WWW).

Interesy społeczne, religijne i ekonomiczne środowisk muzułmańskich w Unii Europejskiej reprezentuje również, utworzona w 1989 r., Federacja Organizacji Muzułmańskich w Europie (FIOE). Zrzesza ona setki organizacji członkowskich pochodzących z 28 państw europejskich (Federacja Organizacji Muzułmańskich w Europie: WWW). Dla przykładu można wymienić: Unię Studentów Muzułmańskich Czech, Stowarzyszenie Muzułmanów Irlandzkich, Unię Organizacji Islamskich Francji, Federację Organizacji Socjalnych na Ukrainie czy Muzułmańskie Stowarzyszenie Kształtowania Kulturalnego (Polska).

Misją FIOE jest utrzymanie, wzmocnienie i rozwój społeczności muzułmańskiej na kontynencie europejskim. Islam, zdaniem reprezentantów organizacji, jest częścią europejskiego życia, a muzułmanie są integralną częścią społeczeństwa europejskiego. Dlatego jednym z podstawowych zadań Federacji jest tworzenie tożsamości europejskiej wśród mieszkających w Europie muzułmanów. W tym celu organizacja podejmuje działania na rzecz aktywizacji muzułmanów w różnych aspektach życia politycznego, gospodarczego i kulturalnego swoich państw. Zachęca do zakładania meczetów oraz muzułmańskich instytucji edukacyjnych, rekreacyjnych i zawodowych. Opowiada się za zwiększeniem zaangażowania muzułmanów w prace Unii Europejskiej, poprzez tworzenie reprezentacji tej społeczności w instytucjach unijnych. Dąży do umocnienia wartości muzułmańskich wśród wyznawców islamu w państwach europejskich, pomaga muzułmanom w spełnianiu obowiązków religijnych oraz troszczy się o ich sprawy społeczne. W szerszym kontekście, organizacja pragnie pomóc całemu społeczeństwu europejskiemu w osiągnięciu bezpieczeństwa i dobrobytu. Włącza się zatem w projekty mające na celu obronę podstawowych praw człowieka i jego godności. Sprzeciwia się wszelkim formom dyskryminacji rasowej i przemocy. Promuje dialog między islamem a innymi religiami, aby ustanowić społeczny pokój i harmonię. Jest płaszczyzną współpracy między Europą a światem islamu (Federacja Organizacji Muzułmańskich w Europie: WWW).

Struktura organizacyjna FIOE obejmuje prezydenta oraz jego biuro, którego prace wspiera Sekretariat Generalny. Dodatkowo działa wiele sekcji, odpowiadających za realizację celów Federacji. Na przykład sekcja Kształcenie i Rozwój Zasobów Ludzkich skupia się na zwiększaniu wydajności pracy organizacji członkowskich przez przygotowywanie szkoleń dla ich kadr. Sekcja Relacje Publiczne i Obywatelstwo odpowiada

za kontakty instytucji państwowych ze społeczeństwem na poziomie narodowym oraz za kontakty Federacji z podmiotami europejskimi na szczeblu międzynarodowym. Podejmuje ponadto działania na rzecz wzmocnienia pozycji Federacji w strukturach Unii Europejskiej oraz wewnątrz społeczności muzułmańskiej. Sekcja Media monitoruje publikacje na temat Federacji, jej działalności oraz islamu w ogóle. W razie potrzeby przygotowuje stosowne odpowiedzi, w których weryfikuje nieprawdziwe informacje. Warto także wspomnieć o sekcjach aktywizujących poszczególne grupy społeczne (kobiety, młodzież, studentów) do pracy w organizacjach członkowskich poprzez przygotowywanie programów szkoleniowych podnoszących kwalifikacje i rozwijających zdolności przywódcze tych grup (Federacja Organizacji Muzułmańskich w Europie: WWW).

Ważnym elementem struktury FIOE są organizacje wyspecjalizowane (centralne). Przykładem takiej organizacji jest Europejska Rada do spraw Fatwy i Badań. Jest to jedyna organizacja muzułmańska o zasięgu europejskim, zajmująca się jurysprudencją. Inną organizacją wyspecjalizowaną FIOE jest Europejski Instytut Nauk Humanistycznych. Utworzony w 1990 r. był pierwszą instytucją muzułmańską w Europie zajmującą się nauczaniem teologii islamskiej i języka arabskiego. Poza tymi organizacjami w ramach FIOE działa również: Europejskie Stowarzyszenie Imamów i Przewodników Duchowych, Europejskie Forum Kobiet Muzułmańskich, Europejska Unia Szkół Arabskich oraz Europejskie Stowarzyszenie Mediów. Ich działalność, skoncentrowana na ułatwieniu muzułmanom funkcjonowania w państwach europejskich, przyczynia się jednocześnie do podnoszenia autorytetu FIOE jako podstawowego podmiotu reprezentującego sprawy arabskie na arenie międzynarodowej.

Innym przykładem organizacji, zainteresowanej polityką Unii Europejskiej jest Arabska Liga Europejska (AEL), utworzona w 2000 r. Zasięgiem działania obejmuje ona głównie Belgię, Holandię i Francję. Z założeń programowych organizacji wynika, że członkowie AEL zadeklarowali przynależność do narodu arabskiego, uznając jednocześnie obywatelstwo państw europejskich. Zażądali prawa do krzewienia arabskiej tożsamości kulturowej, w tym upowszechniania języka arabskiego wśród diaspory arabskiej w Europie. Członkowie oświadczyli również, że zmierzają do tworzenia więzi strukturalnych między diasporami muzułmańskimi w Europie, a także między nimi a narodami arabskimi. Zapowiedzieli walkę z wszelkimi formami rasizmu oraz z dyskryminacją, w szczególności w dziedzinie polityki mieszkaniowej, edukacji i zatrudnienia. Wyznali chęć budowania pozytywnych stosunków arabsko-europejskich, opartych na wzajemnym szacunku, ale przy uznaniu historycznych zbrodni popełnio-

nych przez kolonizatorów europejskich wobec ludności arabskiej. Co ciekawe, członkowie AEL, założyli, że powyższe cele mogą osiągnąć tylko przez samodzielne ich wywalczenie. Jak deklarują: „Tylko wzmocnienie naszej społeczności może prowadzić do realizacji tych celów. (...) Musimy się wyzwolić. Musimy rozwiązać nasze własne problemy, musimy wziąć za siebie odpowiedzialność i wskazać drogę do zmian” (Arabska Liga Europejska: WWW). Liga mediując pomiędzy Europą a światem arabskim oraz negocjując sprawy arabskie na forum międzynarodowym, ma nadzieję, jak wskazuje K. Górak-Sosnowska, stać się w przyszłości grupą lobbingową w Europie (Górak-Sosnowska 2009: s. 111).

Kolejnym przykładem organizacji zabiegającej o respektowanie praw muzułmanów na szczeblu europejskim jest powstałe w Londynie w 1988 r., Islamskie Forum Europejskie (IFE). Organizacja funkcjonuje głównie na obszarze Wielkiej Brytanii, ale ma również oddziały, m.in. w Austrii, Francji, Belgii, Finlandii, Niemczech, Grecji, Włoszech i Szwecji. IFE wywodzi swoje podstawowe cele z Koranu. Należą do nich: prowadzenie działalności misyjnej skierowanej na niemuzułmanów, niesienie pomocy wszystkim ludziom w potrzebie, niezależnie od ich przekonań religijnych, pochodzenia i koloru skóry, tworzenie sieci powiązań między organizacjami muzułmańskimi w różnych państwach europejskich, promowanie sprawiedliwości społecznej oraz podejmowanie działań na rzecz rozwoju społecznego i duchowego członków społeczności muzułmańskich.

Formy pracy organizacji są bardzo zróżnicowane. Warto wymienić w tym miejscu choćby niektóre. Działając na rzecz społecznej odnowy muzułmanów, IFE realizuje wiele programów skoncentrowanych na zwalczaniu rasizmu, wszelkich form przemocy, przestępczości, narkomanii oraz ubóstwa. Forum organizuje spotkania eksperckie i konferencje, podczas których poszukuje się rozwiązań problemów mniejszości muzułmańskich żyjących w państwach europejskich. Współpracuje ponadto z różnymi organizacjami lokalnymi, narodowymi i międzynarodowymi zajmującymi się działalnością na rzecz poprawy jakości życia muzułmanów w Europie. W trosce o rozwój duchowy społeczności muzułmańskich IFE organizuje różne wydarzenia kulturalne (wystawy i spotkania literackie) oraz imprezy rekreacyjne i sportowe. W ramach działalności misyjnej nastawionej na niewierzących przygotowuje audycje radiowe, wydaje publikacje, prowadzi stronę internetową, a nawet blog zatytułowany *Między Wierszami* (Islamskie Forum Europejskie: WWW).

Przedstawione organizacje muzułmańskie starają się tworzyć warunki umożliwiające muzułmanom funkcjonowanie w państwach europejskich, przy jednoczesnym za-

chowaniu własnej tożsamości religijnej i kulturowej. Są one zorganizowane formalnie i strukturalnie na wzór organizacji europejskich. Wszystkie, działając w przestrzeni europejskiej, zabiegają o utrzymywanie pozytywnych kontaktów z organami Unii Europejskiej. Wreszcie większość ze wskazanych organizacji uznaje siebie za jedyne, właściwe przedstawicielstwo muzułmanów w tych kontaktach. W następstwie tego, w przestrzeni europejskiej funkcjonuje wiele organizacji muzułmańskich realizujących te same cele. Wydaje się jednak, że utworzenie jednej organizacji muzułmańskiej, która reprezentowałaby interesy zdecydowanej większości muzułmanów i która cieszyłaby się uznaniem organów Unii Europejskiej, wzmocniłoby głos muzułmanów w debacie nad różnymi aspektami unijnej polityki. Tymczasem, powołanie takiego podmiotu czy nawet federacji organizacji muzułmańskich uniemożliwia duże zróżnicowanie społeczności muzułmańskiej w Europie, oraz brak w islamie (poza szyizmem) instytucji zajmującej się oficjalną interpretacją religii, takiej jak na przykład Stolica Apostolska w Kościele rzymskokatolickim.

Organizacje, które w swojej pracy koncentrują się przede wszystkim na promocji interesów swoich wyznawców na forum europejskim, występują również w judaizmie, trzeciej głównej religii w Unii Europejskiej. Przykładem takiej organizacji jest Europejski Kongres Żydów (EJC). Powstał on w 1986 r. z inicjatywy europejskiego oddziału Światowego Kongresu Żydów. Jego siedziba mieści się w Paryżu, ale ma on również swoje biura w Brukseli, Strasburgu, Berlinie i Budapeszcie. Obecnie organizacja skupia 40 gmin wyznaniowych, reprezentując łącznie 2,5 miliona Żydów europejskich. Chociaż w skład organizacji wchodzi bardzo różniące się od siebie wspólnoty żydowskie, to jednak wskazuje ona na ich wspólne potrzeby i interesy. Warto zaznaczyć, że EJC funkcjonuje opierając się na zasadach demokratycznych. W skład zarządu wchodzi przewodniczący wszystkich organizacji członkowskich, a Prezydium Kongresu pochodzi z demokratycznych wyborów. Również cele i projekty organizacji są poddawane wewnętrznym głosowaniom.

EJC jest, jak sam się określa, głosem gmin żydowskich w Europie, forum wymiany poglądów i doświadczeń dla Żydów z całej Europy oraz płaszczyzną współpracy wielu organizacji żydowskich. Działalności Kongresu przyświecają jasno sprecyzowane cele, do których należy: zwalczanie antysemityzmu, promowanie zrównoważonej polityki europejskiej wobec Izraela i Bliskiego Wschodu, rozwijanie dialogu między Europą a Izraelem, wspieranie dialogu między religiami, pielęgnowanie pamięci o Holocaustie, podejmowanie działań na rzecz rewitalizacji życia społeczności żydowskich w Europie Środkowej i Wschodniej oraz zaangażowanie w budowę demokratycznego

społeczeństwa europejskiego opartego na tolerancji, wzajemnym zrozumieniu i pokoju. Kongres realizuje te cele we współpracy z rządami krajowymi, instytucjami Unii Europejskiej oraz wieloma innymi organizacjami europejskimi, m. in. Radą Europy, Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Organizacją Narodów Zjednoczonych (Europejski Kongres Żydów: WWW). Oceniając profil działalności Kongresu, należy zauważyć za Kamilą Łepkowską, że organizacja koncentruje się na promowaniu interesów europejskiej społeczności żydowskiej na forum Unii Europejskiej. Nie prowadzi natomiast działalności religijnej, społecznej i charytatywnej, typowej dla żydowskich gmin wyznaniowych (Łepkowska 2009: s. 167).

Inną organizacją, która reprezentuje wspólnoty żydowskie na szczeblu europejskim jest, utworzone w 1991 r., Europejskie Centrum Informacji Żydowskiej (CEJI). Postępujący proces integracji europejskiej oraz globalizacja sprawiają, zdaniem tej organizacji, że kultura europejska się zmienia. Powoduje to wiele napięć pomiędzy obywatelami, które często prowadzą do dyskryminacji oraz przywołują pytania o fundamenty Europy. Dlatego, wskazuje dalej organizacja, działanie CEJI na rzecz zwalczania antysemityzmu, rasizmu, ksenofobi oraz zapewnienia wkładu żydowskich wartości i doświadczeń w proces integracji, jak i prowadzenia edukacji na rzecz rozwoju w szacunku dla różnorodności jest dziś niezbędne. Ważne jest również promowanie międzykulturowego i międzyreligijnego dialogu, który służy budowaniu wzajemnego szacunku między ludźmi o odmiennych kulturach i wyznaniach. Organizacja popiera w tym zakresie zwłaszcza inicjatywy na rzecz współpracy żydowsko-muzułmańskiej, aby obie społeczności mogły w pełni wykorzystać wspólny potencjał w walce o prawa mniejszości religijnych na arenie międzynarodowej. Istotną kwestią jest także działalność Centrum na rzecz zwiększenia udziału organizacji żydowskich, szczególnie młodzieżowych i tych z Europy Środkowej i Wschodniej, w przestrzeni europejskiej oraz wzmocnienia lokalnych organizacji żydowskich (Europejskie Centrum Informacji Żydowskiej: WWW).

Podstawową formą pracy CEJI jest pozytywnie rozumiane lobbowanie na rzecz interesów społeczności żydowskiej w Unii Europejskiej. Dodatkowo kontakty z unijnymi instytucjami obejmują uczestnictwo w spotkaniach i forach konsultacyjnych, udział w regularnych debatach oraz przygotowywanie zaleceń dotyczących różnych aspektów unijnej polityki. Poza tym Komisja Europejska udziela wsparcia finansowego niektórym inicjatywom CEJI, na przykład tej prowadzonej na rzecz dialogu żydowsko-muzułmańskiego. Co więcej, jeden z programów szkoleniowych CEJI z zakresu różnorodności religijnej i zwalczania dyskryminacji otrzymał w 2008 r. nagrodę Komii-

sji Europejskiej za najlepszy projekt edukacyjny dla dorosłych. Przedstawiony zakres współpracy z UE może nasuwać wniosek, że jest to dominujący obszar działania CEJI. Niemniej jednak organizacja utrzymuje kontakty również z Radą Europy, Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz z innymi organizacjami, których działalność jest interesująca z punktu widzenia Centrum, m. in. z Siecią Międzykulturowego Nauczania w Europie (NILE), Europejską Siecią przeciwko Rasizmowi (ENAR) oraz Europejską Siecią Edukacji na rzecz Różnorodności (ACODDEN) (Europejskie Centrum Informacji Żydowskiej: WWW).

Współpraca z wieloma podmiotami na rzecz krzewienia różnorodności kulturowej i religijnej, zwalczania wszelkich form dyskryminacji oraz rozwijania dialogu żydowsko-muzułmańskiego obrazuje dążenie organizacji do tworzenia środowiska, w którym wszyscy ludzie będą mogli w pełni wykorzystać swój potencjał, przy zachowaniu własnej tożsamości. Niemniej jednak część swoich działań Centrum kieruje konkretnie do społeczności żydowskiej. Na tym polu wspiera prace organizacji żydowskich, aby mogły prezentować poglądy na forum europejskim, zwraca uwagę różnych podmiotów politycznych na sprawy swojej społeczności oraz zabiega o uznanie wkładu żydowskich wartości i doświadczeń w Europie. Można zatem sformułować wniosek, że organizacja jako aktywny podmiot na forum europejskim wydaje się być ważnym elementem kształtującym i integrującym świadomość europejską.

Kolejną organizacją żydowską zainteresowaną zagadnieniami integracji europejskiej jest Konferencja Rabinów Europejskich (CER). Powstała ona w 1956 r. z inicjatywy, m. in. Ivana Salomona, jednego z filantropów europejskich. Pierwsze spotkanie Konferencji odbyło się rok później w Amsterdamie. Organizacje członkowskie przyjęły wówczas deklaracje, w której nazwały się, m.in. „opiekunami i nauczycielami prawa żydowskiego”, „duchowymi przywódcami narodu” i „przedstawicielami Żydów europejskich”. Ponadto wezwały wszystkich Żydów do prowadzenia życia zgodnie z prawem Tory i wyraziły przekonanie, że Izrael stanie się źródłem inspiracji religijnej dla społeczności żydowskich rozproszonych w świecie. Organizacje zaapelowały także do przewodników duchowych w poszczególnych państwach, aby prowadzili bezkompromisową walkę przeciwko złu, materializmowi i sekularyzacji.

Obecnie CER zrzesza przywódców religijnych z ponad 40 krajów europejskich, a więc także z państw nienależących do Unii Europejskiej. Jej głównym zadaniem jest wspieranie rabinów we wszystkich kwestiach związanych z ich działalnością. Pracą Konferencji kieruje Stały Komitet, najwyższy suwerenny organ zbierający się dwukrotnie w ciągu roku, w którym każde państwo jest reprezentowane przez jednego ra-

bina. Wybiera on Prezydium, które kontroluje duchowe kierunki rozwoju organizacji oraz Komitet Wykonawczy, który nadzoruje codzienną pracę oraz realizuje polityczne cele sformułowane przez Gabinet Przewodniczącego. Spotkanie całej organizacji, a więc wszystkich naczelnych rabinów z poszczególnych państw odbywa się raz na dwa lata. W ramach Konferencji działają ponadto aktualnie dwa departamenty, pierwszy zajmuje się budowaniem, szczególnie w Europie Wschodniej, rytualnych łaźni żydowskich (*mykwat*), drugi rozwija współpracę podmiotów zajmujących się zagadnieniem koszerności (Konferencja Rabinów Europejskich: WWW). Warto dodatkowo zauważyć, że zacieśnieniu ulegają kontakty organizacji z Komisją Europejską. Wielki rabin Brukseli pozostaje w stałym kontakcie z przedstawicielami Komisji i na bieżąco informuje pozostałych rabinów o zagadnieniach związanych z procesem integracji europejskiej. Ponadto Komisja obejmuje patronatem niektóre konferencje i inicjatywy przygotowywane przez organizację.

Oceniając profil działalności CER należy wskazać, że jest to kolejna organizacja, która zabiega o reprezentowanie interesów żydowskich w przestrzeni europejskiej. Chociaż sama uważa się, jak już wspomniano, za „duchowe przywództwo Żydów europejskich”, to zdaje się jednak, że powyższy tytuł jeszcze długo będzie musiała dzielić z innymi organizacjami żydowskimi silnie zaangażowanymi w politykę Unii Europejskiej.

Omawiając organizacje żydowskie funkcjonujące w przestrzeni europejskiej nie można pominąć, utworzonej w 1843 r. w Nowym Jorku, B'nai B'rith Międzynarodowe (BBI), największej i najbardziej aktywnej organizacji żydowskiej na świecie. Zgodnie ze misją BBI jednoczy Żydów i służy społecznościom, w których mieszkają, promuje kulturę i dziedzictwo żydowskie, wspiera państwo izraelskie, niesie pomoc humanitarną oraz prowadzi działalność charytatywną. Swoje cele realizuje przez szereg funkcjonujących w jej ramach organizacji, m. in. Centrum Praw Człowieka i Polityki, Centrum Aktywności Lokalnej, Centrum Pomocy Seniorom, Centrum Kultury Żydowskiej oraz Światowe Centrum w Jerozolimie. W ramach BBI działa ponadto wiele łóż, najmniejszych i jednocześnie podstawowych struktur organizacyjnych tego podmiotu. Łoże, zaznaczyć, mające dużą dowolność w określaniu profilu działalności i formułowaniu zasad na których się opierają, skupione są w dystryktach o charakterze geograficznym (B'nai B'rith Międzynarodowe: WWW).

Dystrykt europejski, B'nai B'rith Europa (BBE) koncentruje się na reprezentowaniu interesów żydowskich w instytucjach europejskich, w tym w Unii Europejskiej, powstał w 1999 r. z połączenia dwóch innych oddziałów – kontynentalnej Europy

i dystryktu 15 Wielkiej Brytanii. Obecnie BBE zrzesza ponad 150 stowarzyszeń i łóz z 29 państw europejskich, reprezentując łącznie ponad 5 tysięcy członków. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że najwięcej łóz działa we Francji, Wielkiej Brytanii i Niemczech, a więc w państwach europejskich z największą populacją Żydów. Jedną łoże posiadają takie państwa jak na przykład Austria, Szwecja, Norwegia, Czechy, Bułgaria czy Polska. BBE, wpisując swoje działania w misje B'nai B'rith Międzynarodowej, walczy z rasizmem, ksenofobią i antysemityzmem, niesie pomoc potrzebującym, podejmuje inicjatywy na rzecz wzmacniania tożsamości żydowskiej, organizuje wystawy, targi książki żydowskiej w Paryżu, sprawuje opiekę nad seniorami oraz wydaje broszury informacyjne i edukacyjne, jak na przykład tę zatytułowaną *Palestyńskie dzieci w szkole nienawiści*. Poza tym organizacja utworzyła Sieć Spraw Zagranicznych (FAN), która m.in. koordynuje prace poszczególnych członków na rzecz wspierania Żydów europejskich i Izraela oraz inspiruje młodzież do podejmowania aktywności politycznej.

Ważną częścią działania organizacji jest rozwijanie współpracy z Unią Europejską. Od 2007 r., w Brukseli działa biuro BBE, które monitoruje prace i decyzje unijnych instytucji dotyczące kwestii żydowskich w Europie i polityki bliskowschodniej. Ponadto biuro dostarcza instytucjom unijnym informacje i analizy związane z wieloma aspektami życia Żydów europejskich, zabiega o większe zaangażowanie unijnych przedstawicieli w różne inicjatywy i programy prowadzone przez organizację oraz odbywa regularne konsultacje z Komisją Europejską i Parlamentem Europejskim (B'nai B'rith Europa: WWW).

Warto w tym miejscu zauważyć, że wzrost znaczenia Europy w stosunkach międzynarodowych przyczynił się do zwiększenia zainteresowania B'nai B'rith Międzynarodowej tą częścią świata, a rozwój dystryktu europejskiego, wprowadzenie kwestii żydowskich do polityki Unii Europejskiej i wzmocnienie powiązań z organizacjami europejskimi stały się jednymi z głównych priorytetów tego podmiotu. Zwiększyły się ponadto oczekiwania BBI względem organizacji europejskich, co do ich zaangażowania na rzecz zwalczania otwartego antysemityzmu uzasadnianego przez prawo do krytyki syjonizmu i innych zagrożeń w obliczu, których stoją Żydzi i Izrael. Bowiern, jak słusznie zauważa organizacja, kwestie te wydają się być dziś istotne nie tylko dla społeczności żydowskiej, ale także dla całego kontynentu europejskiego, zwłaszcza w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa i szacunku dla praw człowieka.

Podsumowując należy zauważyć, że dominującą formą działania omówionych organizacji żydowskich jest monitorowanie, analiza i opiniowanie procesów społeczno-politycznych zachodzących w przestrzeni europejskiej oraz reprezentowanie interesów

społeczności żydowskiej w Unii Europejskiej, Radzie Europy i ONZ. Poza zaangażowaniem w sprawy ściśle związane z funkcjonowaniem wspólnot żydowskich w Europie, wskazane organizacje troszczą się o pokojowe współistnienie narodów europejskich, oparte na wzajemnym zrozumieniu, tolerancji i szacunku dla różnorodności. Ważną częścią pracy wielu omówionych organizacji jest również prowadzenie działalności społecznej i charytatywnej oraz niesienie pomocy humanitarnej dla wszystkich potrzebujących mieszkańców Europy, a nawet świata. Zasadna wydaje się zatem konkluzja, że wskazane instytucjonalne reprezentacje wyznawców judaizmu wydają się pełnić rolę coraz ważniejszych uczestników w dialogu z organizacjami europejskimi, poszukiwaniu z nimi porozumienia i wypracowywaniu kompromisów na szczeblu europejskim.

Na zakończenie warto podkreślić, że w przestrzeni europejskiej działa wiele organizacji powiązanych z konkretnymi wyznaniem religijnymi. Niektóre z nich mają rozbudowaną strukturę i szerokie spektrum zadań, inne relatywnie młode wciąż reorganizują pracę organów wewnętrznych i precyzują profil swojego działania. Najbardziej aktywnymi podmiotami reprezentującymi chrześcijaństwo na forum unijnym są: Rada Konferencji Episkopatów Europy i Komisja Episkopatów Unii Europejskiej, które reprezentują Kościół katolicki oraz Konferencja Kościołów Europejskich, która przypomnijmy zreszta Kościoły tradycji protestanckiej, prawosławnej, starokatolickiej i anglikańskiej. Do najbardziej aktywnych organizacji muzułmańskich należy z kolei: Muzułmańska Rada Kooperacyjna w Europie oraz Federacja Organizacji Muzułmańskich w Europie. Zśród organizacji reprezentujących wyznawców judaizmu na szczeblu europejskim wyróżniają się natomiast: Europejski Kongres Żydów, Europejskie Centrum Informacji Żydowskiej oraz Konferencja Rabinów Europejskich.

Mimo ogromnego zróżnicowania przedstawionych organizacji religijnych, co do zasad wyznawanej wiary, należy zauważyć, że wszystkie wskazane podmioty bardziej lub mniej wyraźnie kładą nacisk na reprezentowanie interesów swoich członków na szczeblu europejskim. Niewątpliwie zasadniczym celem wszystkich organizacji jest również szerzenie zasad wiary i zdobywanie nowych wyznawców. Co więcej w działaniach większości z nich mocno akcentowane są: kwestia utrzymania pokoju w Europie, wzajemne zrozumienie między narodami i poszanowanie praw człowieka. Wiele z omówionych organizacji religijnych jako statutowy cel uznaje rozwijanie i koordynowanie współpracy organizacji członkowskich lub innych podmiotów (episkopatów, Kościołów lub gmin wyznaniowych) do nich należących. Ponadto niektóre organizacje działają na rzecz rozwoju kontaktów między wyznawcami

tej samej religii, ale żyjącymi w różnych państwach. Cechuje to głównie działalność organizacji islamskich i żydowskich.

Obok określenia wspólnych celów realizowanych przez organizacje religijne w przestrzeni europejskiej, warto również zwrócić uwagę na podobieństwo struktur wewnętrznych tych podmiotów. Większość z nich posiada zgromadzenia ogólne, które nakreślają kierunki działań organizacji na przyszłość i wybierają władze. Te z kolei, określane jako rady przewodniczących, prezydentów lub zarządy, pełnią rolę organów decyzyjnych i wskazują priorytety rozwoju organizacji. Następnie są komitety wykonawcze, nazywane również sekcjami i grupami roboczymi, odpowiedzialne za realizację celów i zadań organizacji wyznaczonych przez decydentów. Obsługą powyższych organów zajmują się natomiast zazwyczaj sekretariaty, na czele których stoją sekretarze generalnymi. Warto przy tym zaznaczyć, że struktury wewnętrzne, zwłaszcza te niższej rangi cechują się wysokim stopniem elastyczności, co ułatwia organizacjom dostosowanie do zmieniającego otoczenia europejskiego. W strukturze mogą pojawić się także grupy *ad hoc* nastawione na rozwiązanie konkretnego problemu oraz nowe komisje stałe, odpowiadające na potrzeby społeczności, które reprezentuje organizacja.

Podobieństwa w odniesieniu do celów i struktury wewnętrznej organizacji reprezentujących główne wyznania religijne na forum Unii Europejskiej nie oznaczają jednak, że wszystkie organizacje w zbliżonym stopniu wpływają na jej politykę. Znaczna przewaga wyznawców religii chrześcijańskiej nad liczbą wyznawców islamu i judaizmu w Europie, sprawdzone i sprawne struktury organizacyjne chrześcijaństwa na poziomie europejskim oraz wsparcie Stolicy Apostolskiej udzielone Kościołowi katolickiemu, zdaje się, wzmacniają pozycję tej religii w dyskusji nad różnymi aspektami unijnej polityki. Niemniej jednak istotną cechą europejskiej różnorodności jest obecność w Unii Europejskiej różnych wyznań religijnych. To sprawia, że nie tylko instytucje chrześcijańskie, ale także organizacje muzułmańskie i żydowskie mogą okazać się cennymi partnerami UE w realizacji polityki zagranicznej, rozwiązywaniu konfliktów na świecie, ochronie praw człowieka i formułowaniu wizji przyszłości organizacji.

Bibliografia:

- ARABSKA LIGA EUROPEJSKA, <http://www.arabeuropean.org/english/> (10.01.2013).
B'NAI B'RITH EUROPA, <http://www.bnaibritheuropa.org> (25.01.2013).
B'NAI B'RITH MIĘDZYNARODOWE, <http://bnaibrith.org> (25.01.2013).

- CENTRUM INFORMACJI EUROPEJSKIEJ URZĘDU KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ (2000), *Unia Europejska Informator o Kościołach*, Warszawa.
- CESARZ Zbigniew (2002), *Stolica Apostolska*, w: Marek ŻMIGRODZKI, Teresa ŁOŚ-NOWAK (red.), *Encyklopedia politologii*, t. 5, Kraków.
- CHELINI-PONT Blandine (1995), *Europa według Jana Pawła II*, „Znak”, nr 3.
- EUROPEJSKI KONGRES ŻYDÓW, <http://www.eurojewcong.org> (25.01.2013).
- EUROPEJSKIE CENTRUM INFORMACJI ŻYDOWSKIEJ, <http://www.ceji.org> (25.01.2013).
- FEDERACJA ORGANIZACJI MUŻULMAŃSKICH W EUROPIE, <http://www.euro-muslim.com> (10.01.2013).
- FIRLIT Elżbieta (2009), *Instytucjonalne reprezentacje Kościołów na forum Unii Europejskiej – ramy dialogu, struktura organizacyjna i działalność*, w: Elżbieta FIRLIT (red.), *Instytucje religijne w krajach Unii Europejskiej*, Warszawa.
- JAN PAWEŁ II (2003a), *Przemówienie w Parlamencie Europejskim, Strasburg 1988*, w: Sławomir SOWIŃSKI, Radosław ZENDEROWSKI, *Europa drogą Kościoła Jan Paweł II o Europie i europejskości*, Wrocław.
- JAN PAWEŁ II (2003b), *Europa przykładem pokojowej współpracy. Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, Watykan*, <http://ekai.pl/europa/x3941/europa-przykladem-pokojowej-wspolpracy/> (10.01.2013).
- JESIENNA SESJA KOMISJI EPISKOPATÓW WSPÓLNOTY EUROPEJSKIEJ, www.opoka.org.pl/aktualności/n_ews.php (10.01.2013).
- KOMISJA EPISKOPATÓW UNII EUROPEJSKIEJ, <http://www.comece.org/> (10.01.2013).
- KOMISJA EPISKOPATÓW WSPÓLNOTY EUROPEJSKIEJ SKOŃCZYŁA 25 LAT (2005), w: *Kościół w Europie*, „Biuletyn OCIFE”, nr 5.
- KONFERENCJA KOŚCIOŁÓW EUROPEJSKICH, <http://www.ceceurope.org/> (10.01.2013).
- KONFERENCJA RABINÓW EUROPEJSKICH, <http://www.cer-online.org> (25.01.2013).
- ŁEPKOWSKA Kamila (2009), *Instytucje religijno-społeczne wspólnot żydowskich w Polsce i w Niemczech*, w: Elżbieta FIRLIT (red.), *Instytucje religijne w krajach Unii Europejskiej*, Warszawa.
- MUŻULMAŃSKA RADA KOOPERACYJNA W EUROPIE, <http://cmce-europe.eu/index.html> (10.01.2013).

- MUZUŁMAŃSKIE FORUM EUROPEJSKIE, <http://www.islamicforumeurope.com/imagesuploaded/2008/12/img3027.pdf> (10.01.2013).
- PAPCIAK Kazimierz F. (2009), *Podstawy i dominanty polityki europejskiej Stolicy Apostolskiej*, w: Elżbieta FIRLIT (red.), *Instytucje religijne w krajach Unii Europejskiej*, Warszawa.
- PIERONEK Tadeusz (1999), *Stolica Apostolska a Unia Europejska*, w: *Europa Fundamenty jedności*, Warszawa.
- RADA KONFERENCJI EPISKOPATÓW EUROPY, <http://www.ccee.ch/> (10.01.2013).
- RADA KONFERENCJI EPISKOPATÓW EUROPY, <http://www.ccee.ch/> (10.01.2013).
- RING-EIFEL Ludwig (2006), *Światowa potęga Watykanu. Polityka współczesnych papieży*, Warszawa.
- RYNKOWSKI Michał (2004), *Status prawny kościołów i związków wyznaniowych w Unii Europejskiej*, Warszawa.
- STATUT KOMISJI EPISKOPATÓW WSPÓLNOTY EUROPEJSKIEJ (COMECE), <http://www.comece.org/site/en/whoweare/statutes> (10.01.2013).
- STRACK Christian (1999), *Znaczenie chrześcijaństwa i Kościołów dla tożsamości Unii Europejskiej i jej państw członkowskich*, w: Aniela Dylus (red.), *Europa Fundamenty jedności*, Warszawa.